

ԿԻԼԻԿԻՈ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹՅԱՆ ԿԻՐԱԿԼՈՐՅԱ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՅՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄԵՐԻ ՄԻՋԹԵՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԱՐՑԱԽՈՒՄ

Սույն թվականի օգոստոսի 18-ից 31-ը Հեռնային Ղարաբաղի մայրաքաղաք Ստեփանակերտում տեղի ունեցավ Կիլիկիո Կաթողիկոսության Կիրակնօրյա դպրոցների ուսուցչական կազմերի Միջբեմական համագումարը՝ հովանավորությամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի և Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Արամ Ա Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսի, նախագահությամբ Արցախի թեմի Առաջնորդ Գեր. Տ. Պարզե եպս. Մարտիրոսյանի և կազմակերպությամբ Կիրակնօրյա դպրոցների վարիչ-տնօրենությամբ:

Համագումարը նվիրված էր Հայաստանում քրիստոնեության պետական կրոն հռչակման 1700-ամյակին և ուներ «Ճանչանալ մեր Եկեղեցին իր ամբողջական պատմությամբ» կարգախոսը:

«Մենք կ'ուզենք, որ մայրենի Եկեղեցւոյն զաւակները հարազատ զաւակները ըլլան իրենց ընտանիքին, իրենց ազգին և իրենց Եկեղեցիին, չենք կրնար թոյլ տալ, որ աս ու ան իրենց ուզած կերպով խաղան մեր Եկեղեցւոյն անուան հետ: Վերջապես չենք ուզեր, որ անկրօն ու տգետ մեծնայ հայ ժողովուրդին երիտասարդ սերունդը»:

Ահա այս մտածումների ու մտահոգությունների թելադրանքով էր, որ 1930 թ. Սահակ Կաթողիկոսի վավերացմամբ սկզբնավորվեց Հայաստանյայց Եկեղեցուն կից Կիրակնօրյա դպրոցների Եկեղեցասեր ու ազգամպաստ գործունեությունը, գործունեությունը, որը հայ մանուկների հայեցի ու կրոնական դաստիարակությունը իրականացնող և մատաղ սերնդին Եկեղեցուն կապող մի առաքելություն է:

Եվ շուրջ յոթ տասնամյակի վաղեմություն ունեցող այս խոսքերը կարծես հնչում են այսօրվա համար և խթան հանդիսանում այդ առաքելությունը իրենց ուսերին տանող այն նվիրյալների համար, ովքեր Եկեղեցուն ու ազգին ծառայելու վնասակամ գաղափարով են ապրում, իրենց ներգործում մասնակցությամբ մպաստ բերում հայ պարմանի ու պարմանուհու հոգեկերտման սուրբ ու պատասխանատու գործին:

Հայց. Եկեղեցու Կիրակնօրյա դպրոցները Սփյուռքի մեջ իրենց եիմնադրման օրերից առ այսօր ծառայում են իրենց նպատակին: Եվ այդ ծառայությունը առավել նպատակասլաց ու արդյունավետ դարձնելու միտումով Կիլիկիո Կաթողիկոսության հովանավորությունը վայելող թեմերի Կիրակնօրյա դպրոցների վարիչ-տնօրենության կազմակերպությամբ ամեն տարի օգոստոս ամսին գումարվում է ուսուցիչների և ուսուցչուհիների Միջբեմական խորհրդակցական ժողով. որի նպատակն է վերջիններիս ի մի համախմբումը և յուրաքանչյուրի փորձառության միմյանց փոխանցումը՝ ի նպաստ Կիրակնօրյա դպրոցների արդյունավետ գործունեության: Այն միաժամանակ նոր լիցք է հաղորդում ուսումնական տարվա սեմին: Հայաստանի անկախացումից հետո համագումարներին մասնակցում են նաև Հայաստանի Կիրակնօրյա դպրոցների ուսուցիչները:

Այս տարի, երկրորդ անգամ լինելով, համագումարը տեղի ունեցավ հայրենիքում՝ ազատ ու անկախ Արցախում (1994 թ. գումարվեց Նրևանում):

Շուրջ 150 ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ, եկած Սիրիայից, Լիբանանից, Կիպրոսից,

Կանադայից, Քուվեյթից, Հունաստանից, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներից, օգոստոսի 18-ին, երեկոյան, Հալեպից ժամանեցին Երևան և, միանալով Հայաստանի իրենց գործընկերներին, որպես իրենց ուխտագնացության առաջին հանգրվան, այցելեցին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, ուր Վեհափառի հանդիսությանը սրահում նրանց ընդունեց Վեհափառ Հայրապետը:

Մանրամասներով Հայաստանում իրենց գտնվելու նպատակը, կիրակնօրյա դպրոցների վարիչ-տնօրեն գերաշնորհ Տ. Սեպուհ Կալսկոպոս Սարգիսյանը հակիրճ տեղեկություն տվեց անելիքների մասին և առանձնակի շեշտեց. «Կենթադրեմ, որ Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության Հայաստանյայց Եկեղեցում կիրակնօրյա դպրոցներու ընտանիքին համար սա պատմական և յուրահատուկ պահ է, երբ հազիվ ոտք կոխած հայրենի հողին վրա, կուգանք Էջմիածին, մեր հավատո Հոր՝ Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի կառուցած իր հավատքի դրսևորումը եղող այս վայրին մեջ, ընդունվելու Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Ա Կաթողիկոսին կողմն:

Գերազույց պահ է ասելիս մեզի համար, որովհետև մենք արտասահմանին մեջ, Վեհափառ Տեր, ինչպես գիտեմք, մեր խնամքին հանձնված մանուկներուն կուտանք և կենդանիներ ֆրիստոնեական հավատք, Լուսավորչյան հավատք՝ հանդես մեր ազգին, մեր Եկեղեցիին, Սուրբ Էջմիածնին, որ մեզմե յուրաքանչյուրին համար Սրբություն Սրբոց է, և որուն անունն իսկ մեզմե յուրաքանչյուրին հոգին կալեկոծե, միտք կխռովե և զինք առավելագույն չափով կկապե իր Հայրենիքին և իր հավատքի կեդրոնին՝ Սուրբ Էջմիածնին:

Մեր ռեսուցիները թեև հոգնած են, բայց կհավատամ, որ Ձեր օրհնությունը իրենց ամբողջ հոգնությունը պիտի փարատե:

Այստեղ շատերը Ձեր գավակներն են, Ձեր գործակիցները եղած են ժամանակին կիրակնօրյա դպրոցներեն ներս և այսօր, ինչու չէ, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մեջ նաև Ձեզի գործակից են, Ձեր հայրական հովանիին ներքև պիտի գործեն որպես կիրակնօրյա դպրոցի մշակներ, Ավետարանի մշակներ: Կյնդրեմք Ձեզմե, Վեհափառ Տեր, որ օրհնեմք մեզ, որպեսզի վաղը առնու, ժամը չորս ու կեսին մեկնինք դեպի Ստեփանակերտ, դեպի հերոսական Արցախ, Ձեր օրհնություններով հասնինք և մեր համագումարը սկսինք»:

Ողջունելով ներկաներին՝ Նորին Սրբություն Գարեգին Ա Վեհափառ Հայրապետը նախ ուրախությամբ հիշեց Անթիլիասում անցկացրած տարիները, նշեց, որ պատգամավորներից շատերի հետ գործակցել է, ապա իր խոսքը խորսխեց հետևյալ կարևոր կետերի վրա.

«Ով այցելում է Հայաստան, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, պետք է մշտապես իր մտապատկերում պահի այն, որ Էջմիածինը խորհուրդ է, որից նառագում է մեր հոգու լույսը և լուսավորում դեպի Տերը տանող ուղին: Պահեք, որ կապրինք միասին այս սուրբ հողին վրա, կխորհիմ, կզգամ, որ ձեզմե յուրաքանչյուրին համար, նաև ինձի համար բացառիկ հոգեկան ապրումի պահ մըն է: Ես չգիտեմ ձեզմե ովքեր նախապես եղած են Սուրբ Էջմիածին և ովքեր չեն եղած և առաջին անգամն են, որ ոտք կդնեն հայրենի հողին վրա և առաջին իսկ պահին իրենց ժամանումին կուգան մեր ազգի իբրև ֆրիստոնեյա ազգ, ծննդավայրի՝ Սուրբ Էջմիածնի այս կամարներուն ներքև՝ ստանալու համար ուժը այն հավատքին, որ այս փորերեն, այս ամբողջ մթնոլորտեն կնառագայթե խորհրդավոր ներգործությամբ մը, և անոնք, որոնք հավատքի զգացումով կմտնենան, անոնք է, որ կհաղորդվին այդ ուժին հետ, հավատքին ուժին հետ:

Ես կուզեի նախ իմ գնահատանքը հայտնել այն աշխատանքին համար, որ կշարունակեմ հարատևորեն հառաջ տանիլ կիրակնօրյա վարժարաններուն ընտանիքին մեջ, կշնորհավորեմ վարիչ-տնօրենին եպիսկոպոս ըլլալը: Ես այսօր կողջունեմ բոլորիդ ներկայութեանը համախումբ, որ կարտահայտե կրոնական առողջ, հայեցի, հայկական ավանդութեամբ, Հայաստանյայց նկեղծեցվո հարազատ ավանդութեանց համաձայն կրոնական դաստիարակութեան աշխատանքը, որ էական է, կենսական է մանավանդ այս շրջանին ոչ թե միայն Հայաստանին մեջ, այլ նաև բոլոր վայրերում, ուր կապրինք, որովհետև կապրինք այնպիսի դարուն մեջ, ուր կրոնական ապրումը մարդոց կյանքին անմիջական շրջանակին մեջն է դուրս կմղվի: Նյութապաշտական և ուրիշ ձգտումներ արդիական կյանքի՝ կգրավեն մարդիկը: Հետևաբար ձեր աշխատանքը ես կմանցնեմ տեսակ մը հոսանքն ի վեր թիավարելու աշխատանքին: Դյուրին գործ չէ հոսանքն ի վեր թիավարելը: Ատոր համար ես կողջունեմ ձեր գործը այսօր և կհայցեմ Աստուծոյն, որ ձեզի հովանի ըլլա, երբ դուք այցելեմ մեր Սուրբերու հավատքին վկայութեանը եղող բոլոր վայրերը»:

Նորին Սրբութեանը կոչ արեց նվիրյալ ուսուցիչներ լինել, Բանգի մեր ապագան, որ մատաղ սերունդն է, գտնվում է ուսուցիչների ձեռքում:

Ամենայն Հայոց Հայրապետն իր ասելիքը եզրափակեց Հայրական օրհնությամբ և քարեմաղթանքով:

Հանդիպումն ավարտվեց Վեհափառ Հոր «Պահպանիչ»-ով և աջահամրույրով: Օգոստոսի 18-ի գիշերը, լույս 19-ին, ավտոբուսների շարաւորներ էջմիածնից ուղղութեանը վերցրեց ղեպի Արցախյան բնաշխարհ:

Օգոստոսի 20-ին, առավոտյան, Ստեփանակերտի երիտասարդական պալատում կատարվեց Համագումարի հանդիսավոր քացումը: Բացման խոսքով հանդես եկավ կիրակնօրյա դպրոցների վարիչ-տնօրեն Տ. Սեպուհե եպս. Սարգիսյանը: Սրբազան Հայրը, ողջունելով Համագումարի մասնակիցներին, ի մասնավորի ասաց.

«Մարդկային կյանքին մէջ կան պահեր, երբ մարդ ոչ միայն կը գծուարանայ խօսիլ, այլ կ'ուզէ միայն լռել ու լռութեան մէջ լսել ձայնը իր հայրերուն, այն հայրերուն, որոնց արեամբ ու քրտինքով շաղախուած է ամբողջութիւնը այն կառոյցին, որուն Հայրենիք անունը կու տանք:

Խորախորհուրդ սա պահուն, այնպէս կը զգամ, որ կարծես իմ վրայ յառած են սուր նայուածքները Ղարաբաղի մելիքներուն, Իսրայէլ Օրիններուն, Դաւիթ Բէկերուն, այլեւ նորօրեայ մեր ազատամարտիկներուն ու այդ խորունկ նայուածքներուն ընդմէջէն կը հաւատամ, եղած էր զսպանակիչ ոյժը նաեւ իրենց կեանքին. «Երանի՜ քեզի որ հաւատացիր, որովհետեւ Աստուծոյ կողմէ քեզի քսուածները պիտի կատարուին» (Ղուկ. Ա 45):

Արձագանքն այս խօսքին, պահ մը կ'ալեկոծէ հոգիս, կը խոռովէ էութիւնս, որ ամբողջութեամբ կ'յնոնուած է սա պահուան խորհուրդով: Խորհուրդ մը, որ նման է Աստուածորդւոյն ծննդեան «Մեծ եւ Սեանչելի Խօրհուրդին»: Ու յանկարծ Խորենացիի գեղեցիկ ու լուսաւոր պատկերը կ'ուրուագծուի մտապաստառիս առջեւ, կարծէ՛ք ինձի յուշելու համար թէ «Թէեւ մեք փոքր անու մըն ենք, սահմանափակ թիւով, զօրութեամբ տկար եւ շատ անգամ օտար թագաւորութիւններէ նուաճուած, բայց եւ այնպէս մեր աշխարհին մէջ ալ կատարուած են քաջագործութիւններ, որոնք արժանի են գրուելու եւ յիշատակուելու»:

Այո՛, «մեր աշխարհին մէջ ալ կատարուած են քաջագործութիւններ, որոնք արժան են գրուելու եւ յիշատակուելու», եւ ահա այդ աշխարհի սփիւռեացած

քեկորները, յարաբիւն առած Տէր Զօրի ու Միջազգետֆի անապատներէն, եկած են վկայելու «յիշատակութեան արժանի պղծ գործերը» եւ հաստատելու միանգամայն աւետարանական այն նշմարտութիւնը որ կ'ըսէ. «Մի վախճաբ անոնցմէ, որոնք մարմինը կը սպաննեն եւ սակայն հոգին չեն կրնար սպաննել» (Մատթ. Ժ 28):

Հարուստ ու ոգեշնչող մեր անցյալը նանչնալու նախանձախնդրութենէն առաջնորդուած Հայց. նկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ Դպրոցներու Վարիչ-տնօրէնութիւնը հնգամեայ ծրագրումով, իր միջթեմական համագումար խորհրդակցական ժողովներու թեման ընտրած է «Ճանչնալ մեր նկեղեցին իր ամբողջական պատմութեամբ», նկեղեցւոյ պատմութեան ճանաչումը կ'ենթադրէ նաեւ նախադասը ազգային մեր պատմութեան, որովհետեւ մեզի համար բրիտանացիներէն եւ ազգութիւն միաշաղախուած, իրարմով ներթափանցուած կան, առանց բաժանումի եւ կամ զատորոշման»:

Այնուհետեւ Կիրակնօրեայ դպրոցների Վարիչ-տնօրէնութեանը և Համագումարի պատգամավորներին ողջունեց Արցախի բնի առաջնորդ Գեր. Տ. Պարգև եպս. Մարտիրոսյանը: Սրբազան Հայրը ներկաներին բացատրեց ուխտի կարևորությունը և հորդորեց նրանց հետագայում ևս ուխտագնացությունների գալ Արցախ: Անդրադարձով նաև արցախյան գոյապայքարին ու սփյուռփառացւոյն յայտնեց ներդրումներին այդ սրբազան պապարի մեջ, ինչպես նաև խոսեց Արցախում հոգևոր վերագործունէի ու հոգևոր կյանքում տիրող իրավիճակի մասին:

Ներկաներին Լեռնային Ղարաբաղի վարչապետ Լեռնարդ Պատրոսյանի ուղերձը փոխանցեց փոխվարչապետ Ժիրայր Պողոսյանը, ուր ասվում էր. «Աստուծո կամով և աստվածահաճ այն իրադարձությունները, որ սկիզբ առան ու զարգացում ստացան հայոց պատմական Արցախում, իրենց բարենպաստ ազդեցությունն ունեցան թե՛ Մայր Հայրենիքի և թե՛ Սփյուռքի հայության բոլոր, այդ թվում՝ հոգևոր դասի շրջանակներում»: Վկան այսօրվա ներկայացուցչական միջոցառումն է, որը, անտարակույս, ի՛ր արժանի տեղը կգտնի Հայաստանում բրիտանացւոյն որպէս պետական կրօն եղական 1700-ամյա պատմության մատչանում:

...Հաղորդելով Ձեզ ԼՂՀ իշխանությունների, ողջ արցախահայության, անձամբ իմ սրտաբուխ ողջույնը, համագումարի մասնակիցներիդ մաղթում եմ ամենայն հաջողություն՝ ի խնդիր հայրենաշեն և ժողովրդանվեր գործունեության»:

Ողջույնի խոսքեր ասացին նաև ԼՂՀ-ի փոխվարչապետ տիար Ժիրայր Պողոսյանն ու Մշակույթի նախարար տիար Արմեն Սարգսյանը:

Այնուհետև Հոգեշնչորի Տ. Տաթև արքեպ Հակոբյանը Համագումարի մասնակիցներին փոխանցեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա-ի ողջույնի խոսքը (տե՛ս էջ 23):

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա-ի ողջույնի խոսքը ներկաներին փոխանցեց Անթիլիասի միաբան հոգեշնչորի Տ. Պարթև Կյուլումյանը. «Հայրապետական օրհնութեամբ ու Բրիտանացական շքեմ սիրով կ'ողջունենք Կիրակնօրեայ դպրոցներու այս 17-րդ Միջթեմական համագումարը: Ի՛նչ գեղեցիկ ու գոտեպնդիչ երեւոյթ է սա երբ աւելի քան հարիւր եթանասունընեիկ երիտասարդ-երիտասարդուհիներ Հայաստանէն ու Ղարաբաղէն եւ մանաւանդ Սփիւռքի գաղութներէն հաւաքուած են ազատագրեալ Ղարաբաղի բարախող սիրտը հանդիսացող Ստեփանակերտի մէջ, մղուած իրենց բրիտանացական հաւատքէն ու կոչումէն եւ զանոնք առաւել հաւատարմութեամբ կենսագործելու նախանձախնդրութենէն:

Սովորական համագումար մը չէ սա, այլ մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ ֆրիստոնէական դաստիարակութեան կենսական ու անմիջական կարեւորութիւնը շեշտող առիթ մը. յիշեցում մը ու հրաւեր մը ուղղուած մեր ժողովուրդի բոլոր գաւակներուն ու մանաւանդ մեր նոր սերունդին:

Սովորական համագումար մը չէ սա, այլ դէպք մը երբ կրօնական դաստիարակութեան առաքելութեան լծուած ուսուցիչներ ու մտաւորականներ, եկեղեցական հայրեր թէ ազգայիներ ինքն-ինքն կու գան միասնաբար ծրագրելու իրենց աշխատանքը եւ միասնաբար վերահաստատելու իրենց յանձնարարութիւնը կրօնական դաստիարակութեան այնքան նուիրական գործին նկատմամբ:

Սովորական համագումար մը չէ սա ու չի՝ կրնար ըլլալ, երբ ան կը գումարուի Ղարաբաղի սրբազան հողին վրայ: Որքա՞ն արիւն, որքա՞ն արցունք հոսած է այս հողին վրայ. որքա՞ն աղօթք ու որքա՞ն հերոսութիւն շաղախուած է այս սուրբ հողին...: Ես վստահ եմ, որ ձեզմէ իւրաքանչիւրը այս հողին վրայ նոյնը պիտի չգայ, ինչ որ պիտի գգար օտար՝ ու օտարացնող հողերու վրայ: Արդ, այս Համագումարը տարբեր պէտք է ըլլայ իր խօսքով, իր խորհուրդով ու իր պատգամով: Ահա թէ ինչու Մեմէ ուզեցինք, որ Կիրակնօրեայ դպրոցներու Միջ-թեմական այս 17-րդ համագումարը տեղի ունենար Ղարաբաղի մէջ:

Այս առիթով, հայրական անհուն սիրով կ'ողջունենք Լեւոնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը, իր պետութեամբ ու իր ժողովուրդով եւ իր քաջ քանակով: Ազատագրեալ Ղարաբաղը իր հերոսական պայքարով փայլուն նոր էջ մը քացաւ մեր ժողովուրդի պատմութեան մէջ: Մեծի տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Անթիլիսիսի Մայրավանդէն անգամ մը եւս կը հաստատենք մեր ամրողական գորակցութիւնը Ղարաբաղի մեր արի ժողովուրդին: Ղարաբաղը մերն է ու մերը պիտի մնայ ի գին ամէն զոհողութեան: Ղարաբաղով Հայաստանը, Սփիւռքը եւ ողջ հայութիւնը աւելի՛ գորեղ է ու ողջ հայութեամբ Ղարաբաղը աւելի՛ պիտի գործնայ ազատագրական պայքարի ճամբուն վրայ:

Յատուկ ուրախութեամբ նաեւ կ'ողջունենք Ղարաբաղի քաջկորով Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Պարգեւ Եպսկ. Մարտիրոսեանը, որուն նախագահութեան ու անմիջական հոգածութեան ներքեւ կը գումարուի այս համագումարը: Առաջնորդ Սրբազանը ժողաւ, Աւետարանի քաջատրութեամբ, «Հովիւ քաջ, որ զանձն իւր դնէ ի վերայ ոյխարաց»: Ան եղաւ իր հօտին հետ ու իր հօտին համար, անոր կեանքի ամենէն մոլայլ օրերուն: Մնաց կառչած այս նուիրական հողին, պատրաստ իր անձը ընծայարեքելու անոր ազատագրութեան սրբազան պայքարին:

Ձերմ սիրով կ'ողջունենք մեր Ս. Աթոռին երէց միաբաններէն եւ կիրակնօրեայ դպրոցներու ընդհանուր Վարիչ-Տնօրէն՝ Գերշ. Տ. Սեպուհ Եպսկ. Սարգիսեանը: Սրբազանը քսան տարիներէ ի վեր իմաստութեամբ ու նախանձախնդրութեամբ կը վարէ իրեն վստահուած այս յոյժ կարեւոր պաշտօնը: Շնորհիւ իր նախա-ձեռնութիւններուն ու հետեւողական աշխատանքներուն, Կիրակնօրեայ դպրոցները աւելի կազմակերպուեցան ու ծաղկեցան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան թեմերէն ներս:

Միւրելի՛ ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ,

Մեր աչքերուն դիմաց կը գտնուի սա պահուն ձեր Համագումարին յայտագիրը: Արդարեւ, քովանդակալից, հետաքրքրական ու լուրջ յայտագիր մըն է սա, զոր կոչուած էք յառաջիկայ տասներկու օրերու ընթացքին բժախնդրութեամբ ու հաւատարմութեամբ իրագործելու: Սակայն, ձեզի տրուելիք դասախօսութիւնները, Համագումարի ընթացքին կատարուելիք Աստուածաշնչական մեկնութիւնները, ձեր

կատարելիս խորհրդածութիւնները ու ապա ձեր առեւելիս որոշումները կը մնան ժամանակաւոր տգաւորութիւններու ու ապրումներու զգացական սահմաններուն մէջ եւ կամ որպէս գեղեցիկ բանաձեւումներ՝ սոսկ թուրքին վրայ, երբ անոնք կեանքի չվերածուին Համագումարէն յետոյ: Համագումարի մը իմաստը Համագումարին մէջ չէ, այլ Համագումարէն ետքն է: Այլ խօսեմով, կարեւորը «ի՞նչ պիտի ընենք»ը կամ «ի՞նչ լսեցինք»ը չէ համագումարի ընթացքին, այլ՝ «ի՞նչ պէտք է ընենք»ը համագումարէն յետոյ: Խօսքը որքան ալ գեղեցիկ ըլլայ, ոչինչ կ'արժէ, երբ անոր չի յաջորդեր գործը: Մենք այսօր գործողներու պէտք ունինք, հաւատարմ, հաճախում մշակներու, մտաւորականներու, ուսուցիչներու, դիւլավարներու, որոնք մեր կեանքին մայր էջին վրայ իրենք գիրենք կիրագործեն իրենց գիտակից ու պատասխանատու մասնակցութեամբ եկեղեցաշինութեան, հայրենաշինութեան ու ազգաշինութեան երամայական ու նուիրական գործին:

Եկեղեցի, Հայրենիք ու Ազգ: Ահա՛ մեր կեանքին երեք սիւնները: Դուք կոչուած էք եկեղեցաշինութեան նամբով մասնակից դառնալու հայրենաշինութեան ու ազգաշինութեան: Եկեղեցին մեզի համար սոսկ կառոյց ու դաւանանք չէ: Եկեղեցին ժողովուրդն է եւ իբր պոպուլսին Եկեղեցին միշտ որպէս Քրիստոսի խորհրդական մարմինը ու քրիստոսատիպ առաւելութիւն ինքզինք իրագործելու, այլ խօսեմով՝ ինքզինք վերաշինելու ընթացքին մէջ է: Ու Եկեղեցւոյ վերաշինութեան մէջ առանցքային դեր ունի կրօնական դաստիարակութիւնը: Աւետարանական նշմարութիւնները, բարոյական սկզբունքները, Եկեղեցւոյ կեանքէն բխող հոգեմտաւոր արժէքներն ու աւանդութիւնները հիմքը կը կազմեն կրօնական դաստիարակութեան: Ահա կիբակնօրեայ դպրոցը կոչուած է տարածիչը, բարոգիչը, դաստիարակիչը ըլլալու այդ յաւիտեական արժէքներուն ու սկզբունքներուն:

Մեծի Տանն կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան առաւելութեան ամէնէն կենսական բնագաւառներէն մին եղած է միշտ կրօնական դաստիարակութիւնը: Մեր նախորդները յատուկ կարեւորութիւն են տուած կիրականօրեայ Դպրոցին, հաւատալով անոր իւրաքանչեւ դաստիարակութեան մեր նոր սերունդի հոգեմտաւոր կազմաւորման մէջ: Մենք եւս, կրօնական դաստիարակութիւնը դարձուցած ենք մեր հովուապետական ծառայութեան հիմնական առաջնահերթութիւններէն մին:

Այսօր որեւէ ժամանակէ աւելի, մեր ժողովուրդը ու յատկապէս մեր նոր սերունդը երամայական կարիքը ունի իր կեանքը լեցնելու քրիստոնէական արժէքներով ու բարոյական սկզբունքներով, երբ որպէս ժողովուրդ, կը պատրաստուինք նշելու Հայաստանի մէջ Քրիստոնէութեան Պետականացման 1700-ամեակը: Արդարեւ, Մեր Անդրանիկ Կոնդակին մէջ, խօսելով կրօնական դաստիարակութեան կեդրոնական կարեւորութեան մասին, ըսինք՝ «Այսօրուան աշխարհի շլացուցիչ երեւոյթներն ու ապարդի վարքերը սկսած են թափանցել մեր նոր սերունդի կեանքէն ներս: Մեր զաւակները հետզհետէ կը հեռանան Եկեղեցիէն՝ դառնալով գերին այնպիսի կենցաղակերպերու եւ ապրելակերպերու, որոնք խոտոր կը համեմատին Աստուածաշունչի սկզբունքներուն, Հայց. Եկեղեցւոյ ուսուցումներուն ու մեր տոհմիկ աւանդութիւններուն: Զէ՛ կարելի այլեւս անտարբեր մնալ այս մտահոգիչ կացութեան դիմաց: Կրօնական դաստիարակութիւնը հայեցի դաստիարակութեան հետ սերտօրէն շաղախուած, պէտք է ծրագրուած, հետեւողական ու ազդու կերպով ջամբուի մեր ժողովուրդի զաւակներուն»:

Ահա Հայց. Եկեղեցւոյ առաւելութեան կապուած այս յոյժ կարեւոր բնագաւառէն ներս, կիբակնօրեայ դպրոցը կոչուած է վճռական դերակատարութեան: Արդ, կոչ կ'ուղղենք ձեր բոլորին, որ ա՛յս գիտակցութեամբ, պատասխանատուութեամբ ու

նախանձախնդրութեամբ մտածէ՛ք ու ծրագրէ՛ք այս Համագումարի ընթացքին, զայն վերածելով անկինադարձային հանգրուանի մը մեր Եկեղեցւոյ կեանքին մէջ:

Քող Աստուած պահէ ու պահպանէ մեր սիրելի Ղարաբաղը:

Քող Աստուած օրհնէ այս Համագումարը»:

Ողջույնի ուղերձ էր հղել նաև Քուվեյթի և Արաբական ժողի երկրների թեմի առաջնորդ Տ. Օշական եպ. Ջուլյանը:

Սեպտեմբերի 21-ին Համագումարի պատգամավորները այցելեցին Ստեփանակերտի՝ արցախյան ազատամարտում զոհվածների պանթեոն՝ իրենց հարգանքի և խոնարհութեան տուրքը մատուցելու Հայրենիքի ֆաբրի նախատեսված շիրիմներին:

Հոգեհանգստյան արարողությունից հետո ոգեկոչումի և պանծացման խոսք ասաց Կիրակնոյա դպրոցների վարիչ-տնօրեն Տ. Սեպուհ եպիսկոպոս Սարգիսյանը, մեկ անգամ ևս հիշեցնելով, որ այս անխոս շիրիմներում ամփոփված և ոչ մի ազատամարտիկ չի պարագրում լուրջան անգրությունը: Տիրող խաղաղությունը հարաբերական է, գի այսպես են նրանք ավանդում մեզ իրենց ֆաբրիայի ու խոհեմության, ինչպես նաև հայրենասիրության վեհաշունչ դասը, որ կյանքի գին ունի: Այս լուրջան արժևորումն է հենց ապրողներիս սրբազնագույն պարտքը:

Համագումարի աշխատանքները, որոնք հիմնականում խարսխված էին խորհրդակցական ժողովների, դասախոսությունների և աստվածաշնչական մեկնությունների վրա, դուրացնելու ու առավել նպատակասլաց դարձնելու միտումով Վարիչ-տնօրենությունը պատրաստել էր հայտագիր, որը հագեցած էր զանազան մշակութային, գեղարվեստական հանդիսություններով, հանդիպումներով, ինչպես նաև ուխտագնացություններով:

Համագումարի ընթացքում դասախոսություններ կարդացին Պարզև Սրբազանը (Ղուկաս ԺԶ 1-13, Տնտեսի առակի մեկնություն, «Ավետարանը ուղեցույց փրկության»), Անուշավան Ժ. վրդ. Դանիելյանը (Ա Տիմ. Դ 6-16, «Տիեզերական առաջին երեք ժողովներն ու Հայց. Եկեղեցին»), Տաթև արեղա Հակոբյանը (Ղուկաս ԺԸ 1-8, Անհրավ դատավորի առակի մեկնություն), Ս. Գեղարդ վանքի վանահայր Տ. Եղիշե Բեն. Սարգսյանը («Ավարայրեն Նվարսակ, Վարդանանք և Վահանյան»), Նուպար սրկ. Պերպերյանը («Քրիստոնեության պետական կրոնի հուշակոչում», «Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ - կազմակերպչական կեանք», Ա Տիմ. Զ 1-16), Հովհաննես սրկ. Հովհաննեսյանը (Հովհ. Ժ 1-21), Երևանի Համալսարանի Աստվածաբանական ֆակուլտետի դասախոս պարոն Արշավիր Գարունյանը (Մատթ. ԺԳ 1-9, 18-23, Հոռ. Ը 31-39, «Մեծն Ներսես, Ներսեսյան բարեկարգություններ»), Արցախի Պետական Համալսարանի Պատմության ամբիոնի վարիչ դոկտ., պրոֆ. Վահրամ Բալայանը («Արցախը անցյալին և ներկային»), «Էքմիածին» ամսագրի աշխատակից տիկին Մարիամ Վարդանյանը («Վանականության ծագումն ու զարգացումը Հայաստանում, Դ-Ն դարեր»), Անթիլիասի դպրեվանքի դասախոս պարոն Անդրանիկ Զեյթունյանը («Գրեթե գյուտը»), Կիրակնոյա դպրոցների փոխվարիչ-տնօրենուհի տիկին Աստղիկ Թաշնյանը («Կիրակնոբայ դպրոց-ծնող-ընտանիք յարաբերությունը»), ինչպես և Կիրակնոյա դպրոցի ուսուցչուհի տիկին Անահիտ Էսֆիյանը: Վերջինս իր մանկավարժական հարուստ փորձառությունից անմասն չթողեց իր գործընկերներին՝ «Ուսուցչությունը կոչում, Կիրակնոբայի ուսուցիչը, ինչպե՞ս ներգրավել աշակերտը, Ըլլալ հաղորդական և այժմէական» թեմաներով հետաքրքիր ու բովանդակալից դասախոսություն երաժնելով ներկաներին:

Ի պատիվ Արցախի մշակութային գործիչների, վերջիններս բարձր կազմակերպվածությամբ Սփյուռքի իրենց հայրենակիցներին ներկայացրեցին Արցախի մշակութային ու գեղարվեստական արժեքները՝ Համագումարի ողջ ընթացքում նրանց հրամցնելով տարբեր համույթների, թատերախմբերի բարձր կատարողական արվեստն ու արվեստագետների, մշակույթի սպասավորների ստեղծագործությունները:

Ելույթներ ունեցան Ստեփանակերտի Երգի-պարի մանկական համույթը, Կամերային նվագախումբը, Ստեղծագործական կենտրոնի մանկական երգի-պարի համույթը, Երգի-պարի պետական համույթը, Շուշիի «Վարանդա» մանկական համույթը (խմբավար՝ լիբանանահայ Ջաֆար Քեշիշյան), Ստեփանակերտի Փափազյանի անվան դրամատիկական թատրոնը: Իր հայրենասիրական շունչն ու ազդունակները իր իսկ ստեղծագործությունների միջից պատգամավորներին փոխանցեց մշակույթի անխոնջ նվիրյալ Գուրգեն Գաբրիելյանը: Հյուրերն այցելեցին նաև Ստեփանակերտի Պատմության թանգարան, Բանդակագործների բաց ցուցահանդես: Նույն օրերին Մշակույթի պալատում ցուցադրվում էին նաև ֆրանսահայ լուսանկարիչ Մախ Սվազյանի լուսանկարները, որոնք արցախյան գոյամարտի դրվագներ էին ներկայացնում:

Մեծ ձգտություն պատճառեցին Ստեփանակերտի վերակառուցման ծավալված աշխատանքները, որոնք օրեցօր մոռացության են մատնում այն դժոխակ օրերը, երբ ստեփանակերտցին ստիպված ամիսներով դուրս չէին գալիս նկուղներից՝ պաշտպանվելով կարկտից նման տեղացու արկերից: Այսօր ֆաղաֆր գեղեցկանում և մաքրվում է թշնամու պատճառած ավերածություններից:

Հոգևոր վերանորոգության օրեր եղան ուխտագնացությունները դեպի Գանձասար, Ամարաս և մանավանդ՝ Շուշի:

Երկարատև պատերազմի պատճառով ֆարուհանդ եղած նանապարհներն անգամ ի գործու չեղան զրկելու ուխտագնացներին Արցախի անկրկնելի բնությամբ զմայլվելու հանույժից:

Սեպտեմբերի 24-ին Համագումարի մասնակիցները Ստեփանակերտից մեկնեցին Շուշի, ուր Ս. Հովհաննես Մկրտիչ եկեղեցում (Կանաչ ժամ) մատուցվեց Ս. Պատարագ: Պատարագիչն էր Գեր. Տ. Պարգև եպս. Մարտիրոսյանը: «Հայր մեր»-ից առաջ ֆարոգ խոսեց պատարագի Սրբազանը՝ «Տուն Հօր իմոյ տուն աղօթից կոչեսցի» (Մն. ԾԶ 7) քնարանով:

Հրեթացս Պատարագի Ս. Հաղորդություն ստացան համագումարի բոլոր մասնակիցները, իսկ հավարտ Պատարագի տեղի ունեցավ Հոգեհանգստյան կարգ՝ Կիրակնօրյա դպրոցների հիմնադիր Հայրապետների, առաջին վարիչ-տնօրենի և ի Տեր համգուցյալ լուսավորության մշակների հոգիների խաղաղության համար:

Ս. Պատարագից հետո բոլորն այցելեցին Ղազանչեցվոց Ս. Ամենափրկիչ եկեղեցի, ուր Պարգև Սրբազանը ներկաներին համառոտ ծանոթացրեց եկեղեցու պատմությանը: Այժմ այնտեղ վերանորոգության լայն աշխատանքներ են ծավալվում:

Սեպտեմբերի 28-ի երեկոյան տեղի ունեցավ Միջթեմական Համագումարի պաշտոնական փակումը:

Համագումարի աշխատանքներն ամփոփեց և գնահատանքի խոսք ասաց վարիչ-տնօրեն Տ. Սեպուհ եպս. Սարգսյանը:

Սրբազանը արժևորեց Համագումարի՝ Արցախում անցկացնելը որպես պատմական դրվագ Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության պատմության մեջ:

Շնորհակալության ու գոհունակության խոսք ուղղեց ԼՂՀ-ի իշխանություններին՝ Համագումարի աշխատանքներին ձեռնդրելու և դյուրութուններ ստեղծելու համար: Գնահատանքի խոսք ասաց նաև Արցախի բնակիչ Առաքնորդ Տ. Պարզև հայկականության ու հոգևոր դասին՝ աշակցության ու եամագործակցության համար:

Երևյալներ ունեցան նաև ԼՂՀ-ի Մշակույթի նախարար Արմեն Սարգսյանը, Տ. Պարզև արեղա կուլուրական, պարոն Արշավիր Գարուհյանը, օրիորդ Հասմիկ Մկրտչյանը (Երևան), Տ. Տաթև արեղա Հակոբյանը և ուրիշներ:

Համագումարը փակվեց Արցախի հիմնով և Տերունական աղոթքով:

Սեպտեմբերի 29-ի վաղ առավոտյան ուխտավորները վերադարձան Արցախից Մայր Հայաստան:

Երևան տանող մանապարհին՝ համաժողովի մասնակիցներն այցելեցին Խորվիրապ: Այստեղ՝ Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցում նրանք իրենց գոհարանական աղոթքն առաջեցին առ Աստված, խոնարհվեցին մեր հավատո հոր լարչարանաց վիրապի առջև և ճանապարհ ընկան դեպի Երևան:

Օգոստոսի 31-ի առավոտյան Համաժողովի մասնակիցներն այցելեցին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին՝ մասնակցելու Մայր Տաճարում մատուցվող Սուրբ Պատարագին:

Պատարագիչ էր Գեր. Տ. Սեպուհ եպս. Սարգիսյանը: Սրբազան Հայրը «Հայր մեր»-ից առաջ խորոգ խոսեց՝ «Եւ առանց առակի ոչինչ խօսէր ընդ նոսա, բայց առանձինն աշակերտացն իւրոց մեկնէր զամենայն» քնարանով (Մարկ. Գ 34):

Պատարագի ավարտից հետո Վեհարանի ընդարձակ սրահում հյուրերին ընդունեց Մայր Աթոռի դիվանապետ Գեր. Տ. Ներսիս արքեպս. Պապապալյանը: Ողջունելով ներկաներին՝ Սրբազան Հայրը նախ վերհիշեց Լիբանանում ապրած և Դպրեվանքում ուսանած տարիները, ապա իր ուրախությունը հայտնեց համաժողովի հաջող ընթացքի համար ու պատգամեց առավել եռանդով լծվել պատասխանատու ծառայությանը:

Էջմիածնից ուխտավորները մեկնեցին Օշական՝ խոնարհվելու հայ դպրության մեծ լուսավորչի շիրմի առաջ:

Երևանում, Ծիծեռնակաբերդում և Եռաբլուրում, խոնարհվեցին նաև Մեծ Եղեռնի բյուրավոր նահատակների ու հայոց մեծօրյա գայամարտի՝ արցախյան հերոսամարտի տարիներին ճաջարար խոնարհվածների անթառամ հիշատակի առաջ՝ երգելով՝ «Յիշատակն արդարաց օրհնութեամբ եղիցի»:

Սեպտեմբերի 1-ի առավոտյան ուխտավոր հայրերի Երևանից մեկնեցին Հայնք՝ իրենց հետ տանելով արցախյան անկույտ ռզին, Հայրենիքի սերն ու Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի օրհնությունները: